

ԼԻԲԱՆԱՆԸ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՍԻ ՄԻՋԵՎ

Լիլիթ Հարությունյան

2006թ. նոյեմբերի 21-ին՝ Լիբանանում անկախության օրվա նախօրեին, սպանվեց հակասիրիական կողմնորոշման ևս մեկ քաղաքական գործիչ՝ արդյունաբերության նախարար Պիեր Շմայելը¹: Պատահական չէ, որ վերջինին սպանությունը կանխորոշեց երկրում հակադիր ճամբարների և նրանց տարածաշրջանային ու միջազգային հովանավորների միջև հակասությունների հերթական սրումը: Հոդվածում քննության են ենթարկվել 2006թ. վերջին և 2007թ. սկզբին Լիբանանում և նրա շուրջ ընթացող զարգացումները, ինչպես նաև դրանց պատճառներն ու հնարավոր հետևանքները:

2006թ. նոյեմբերի 23-ին Պիեր Շմայելի հուղարկավորությունը վերաճեց սզոցույցի, որին իրենց մասնակցությունը բերեցին Լիբանանի նախկին վարչապետ Ռաֆիկ Հարիրիի որդու՝ Սաադ Հարիրիի գլխավորած հակասիրիական դաշինքում համախմբված «Մարտի 14-ի» ուժերը²: Նրանք Շմայելի սպանության մեջ մեղադրեցին Դամասկոսին:

Սպանության հետևանքով երկրում ստեղծված լարվածությունն էլ ավելի ուժեղացավ, քանի որ հենց այդ օրերին լիբանանյան կառավարությունը՝ Ֆուադ Սինիորայի գլխավորությամբ, քննարկեց և հավանության արժանացրեց նոյեմբերի 21-ին ՄԱԿ Անվտանգության խորհրդում (ԱԽ) ընդունված որոշումը: Այն նախատեսում էր Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության գործով միջազգային դատարանի կազմավորում: ՄԱԿ ԱԽ-ում ներկայաց-

¹ Լիբանանի կառավարման հիմքում ընկած կրոնադավանական համակարգի համատեքստում շարունակում են զգալի դեր խաղալ կրոնատոհմային ընտանիքները: Նրանց շարքում ազդեցիկ դիրքեր ունի քրիստոնյա մարոնի Շմայելների ընտանիքը: Պիեր Շմայել ավագը (սպանվածի պապը) «Լիբանանյան փաղանգներ» («Քաթաիբ») կուսակցության հիմնադիրն էր, իսկ հորեղբայրն ու հայրը եղել են երկրի նախագահներ: 1975թ. Պիեր Շմայել ավագի դեմ իրականացված հարձակմանը հետևած իրադարձությունները սկիզբ դրեցին Լիբանանում երկարատև քաղաքացիական պատերազմին, իսկ 1982թ. սեպտեմբերի 14-ին նորընտիր նախագահ Բաշիր Շմայելի (սպանվածի հորեղբայրը) սպանությանը հետևեց իսրայելցիների՝ արևմտյան Բեյրութի գրավումն ու պաղեստինյան փախստականների Սաբրա և Շաթիլա ճամբարներում հազարավոր պաղեստինցիների սպանությունը:

² Հակասիրիական դաշինքում համագործակցում են Սաադ Հարիրիի գլխավորած «Ապագա» (արաբերեն՝ «Ալ-Մուսթակբալ») շարժումը, հիմնականում դրուզներից կազմված «Առաջադիմական սոցիալիստական» կուսակցությունը, որի ղեկավարն է Վալիդ Ջունբլաթը, մարոնիական որոշ ուժեր և այլն:

ված 15 երկրները միաձայն քվեարկեցին դատարանի ստեղծման օգտին: Դատարանի կազմավորման ողջ պատասխանատվությունը դրվեց ՄԱԿ գլխավոր քարտուղարի և լիբանանյան կառավարության վրա: Որոշման համաձայն՝ դատարանի ֆինանսավորման համար անհրաժեշտ գումարի մի մասը տրամադրվելու է ՄԱԿ բյուջեից, իսկ մյուս մասը ներդնելու է լիբանանյան կառավարությունը: Դատարանի անաչառության պահպանման նպատակով այն կազմավորվելու է Լիբանանից դուրս և կազմված է լինելու 3 դատավորից՝ 2-ն օտարազգի և 1-ը՝ լիբանանցի: Նախատեսվում է ստեղծել նաև վերաքննիչ պալատ, որը կազմված կլինի 2 լիբանանցի և 3 օտարազգի դատավորներից:

Թեև լիբանանյան կառավարությունն արդեն իսկ հավանություն էր տվել միջազգային դատարան ստեղծելու որոշմանը, սակայն նախագահ Էմիլ Լահուդը, որին իրենց աջակցությունը հայտնեցին ընդդիմադիր ճակատում համախմբված շիական «Ամալ»¹ և «Հիզբալլահ»² շարժումները, ինչպես նաև նրանց հետ սերտորեն համագործակցող մարոնի գեներալ Միշել Աունի³ ղեկավարած «Ազատ հայրենասիրական» շարժումը, հայտարարեց, որ կառավարության որոշումը ոչ սահմանադրական է, քանի որ այն ըն-

¹ 1974թ. շիական համայնքում Մուսա Ալ-Սադրի գլխավորությամբ կազմավորվեց «Կեղեքվածների շարժում» (արաբերեն՝ «Հարաբաթ ալ-մահրումի») կազմակերպությունը, որի հիմքի վրա 1975թ. գարնանը ձևավորվեցին կիսառազմական ջոկատներ՝ «Լիբանանյան դիմադրության գումարտակներ» (արաբերեն՝ «Աֆուաջ ալ-մուկաուամա ալ-լուբնանիյա»): Վերջիններս հետագայում ընդլայնվեցին և կոչվեցին «Ամալ»: Այն շատ կարճ ժամանակաշրջանում դարձավ շիա համայնքի նոր քաղաքականության ձևավորողն ու իրականացնողը: «Ամալի» նախաձեռնությամբ Լիբանանի հարավային շրջաններում ձևավորվեցին նաև մի քանի շիական ռազմականացված ճամբարներ: Շիական համայնքում տարաձայնությունների առկայության պայմաններում 1982թ. ամռան «Ամալի» հրամանատարական խորհրդի անդամ Հուսեյն Մուսավիին լքեց շարժումը՝ ձևավորելով իր զինված խմբավորումը, որն անվանվեց «Իսլամական Ամալ»: Մուսավիի համախոհների թիվը սահմանափակ էր, սակայն այն աջակցություն էր ստանում Իրանից, որտեղից «Իսլամական հեղափոխության պաշտպանների էլիտար ստորաբաժանումների» 3.000 մարտիկներ Միլիայի տարածքով անցել էին Լիբանան և ակտիվ օժանդակություն էին ցույց տալիս Մուսավիին: Այս մասին տե՛ս Լիլիթ Հարությունյան, Լիբանանում շիական գործունի ուժեղացման հարցի շուրջ, Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, հ. XXIII, Երևան, 2004:

² 1982թ. ամռանը Բեքաայի հովտում կազմավորվեց մեկ այլ առավել ծայրահեղական շիական շարժում, որն ինչպես և «Իսլամական Ամալը», խիստ քննադատության էր ենթարկում «Ամալի» «չափավոր» քաղաքականությունը: Այս շարժումն անվանվեց «Հիզբալլահ» (արաբերեն՝ «Ալլահի կուսակցություն»), որը գլխավորեց խարիզմատիկ շիա ղեկավար շեյխ Մուհամմադ Հուսեյն Ֆադլալլահը: Նրանում ներգրավվեցին ինչպես «Ամալի» առավել ծայրահեղական թևը՝ Հուսեյն Մուսավիի գլխավորությամբ, այնպես էլ տարբեր շիական կրոնական և ռազմական միավորումների որոշ անդամներ, որոնք սերտ կապեր ունեին Իրանի ղեկավարության հետ:

³ Հետաքրքրական է, որ դեռևս 1980-ականների վերջին և 1990-ականների սկզբին՝ քաղաքացիական պատերազմի վերջին փուլում, Լիբանանում սեփական ազդեցության ուժեղացման և մարոնիների շրջանում մենիջիստության հաստատման նպատակով Միշել Աունը երկրի տարածքից սիրիական զորքերի դուրսբերման կարգախոսով նախաձեռնեց «Միլիայից ազատագրման» պատերազմ: Սակայն պարտություն կրելուց հետո ստիպված եղավ 1990թ. հոկտեմբերին լքել Լիբանանի տարածքը և հաստատվել Ֆրանսիայում: Աունը հնարավորություն ստացավ վերադառնալ Լիբանան միայն 2005թ. մայիսի 7-ին՝ նույն թվականի փետրվարի 14-ին Ռաֆիկ Հարիրիի սպանությանը հետևած զարգացումների արդյունքում սիրիական զորքերի Լիբանանից դուրսբերումից հետո:

դունվել է այն բանից հետո, երբ նրա կազմից հրաժարական էին տվել 6 նախարարներ: Հրաժարական տված նախարարներից 5-ը շիական «Հիզբալ-լահ» շարժման անդամ էին, իսկ 1-ը՝ քրիստոնյա, որ ներկայացնում էր Միշել Աունի ղեկավարած «Ազատ հայրենասիրական» շարժումը:

Նախագահին ու ընդդիմադիր ճակատի ղեկավարները պահանջեցին գործող կառավարության հրաժարականն ու ազգային միասնության կառավարության ձևավորումը:

2006թ. դեկտեմբերին Լիբանանում կատարված հարցումների համաձայն՝ շիաների 95%, իսկ լիբանանյան քրիստոնյաների 50%-ը պաշտպանում էր Ֆուադ Սինիորայի կառավարության հրաժարականի պահանջը: Սուննիների 87%-ը, քրիստոնյաների 50%-ը և դրուզների մեծ մասն իրենց աջակցությունն էին հայտնում կառավարությանը [1]: Այս տվյալները լավագույնս ի ցույց են դնում լիբանանյան հասարակության երկփեղկվածությունը:

ՄԱԿ ԱԽ անդամները ևս մտահոգված էին լիբանանյան կառավարության վերոնշյալ որոշման օրինականությամբ: Այս առիթով կասկածներ հայտնեցին մասնավորապես Կատարն ու Ռուսաստանը [2]: Սակայն ԱԽ-ում ի հայտ եկած տարաձայնությունները հնարավոր եղավ հարթել, և լիբանանյան կառավարությանը հնարավորություն տրվեց ինքնուրույն լուծել իր ներքաղաքական խնդիրները:

ՄԱԿ ԱԽ Լիբանանում քաղաքական սպանությունների գործով միջազգային դատարան ստեղծելու որոշումը պետք է ստանա նաև լիբանանյան խորհրդարանի, ապա նաև երկրի նախագահի հավանությունը: Սակայն այդ հարցով խորհրդարանական նիստի գումարումը մինչ օրս էլ հետաձգվում է մի շարք պատճառներով: Շիական «Ամալ» շարժման ղեկավար և խորհրդարանի նախագահ Նաբիհ Բերրին, աջակցություն ստանալով ինչպես լիբանանյան ընդդիմությունից, այնպես էլ տարածաշրջանային այնպիսի ուժերից, ինչպիսիք են Սիրիան և Իրանը, հրաժարվում է այդ հարցի քննարկման առնչությամբ գումարել խորհրդարանի նիստ:

Սաադ Հարիրիի ղեկավարած հակասիրիական իշխող դաշինքի համար դատարանի կազմավորման հարցը սկզբունքային է, իսկ ընդդիմադիր սիրիամետ և իրանամետ դաշինքում համագործակցող ուժերի համար՝ անընդունելի¹: Դա է պատճառը, որ վերոնշյալ ուժերը փորձում են հնարավորինս հետաձգել երկրի խորհրդարանում, ուր հակասիրիական դաշինքն ունի մեծամասնություն, դատարանի կազմավորման հետ առնչվող ցանկացած հարցի քննարկումը: Հարիրիի սպանության հետաքննության հարցը երկրում

¹ Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության գործը վարող միջազգային հետաքննչական խումբը գործի քննության ընթացքում մեղադրանքներ է ներկայացրել ինչպես լիբանանցի սիրիամետ, այնպես էլ սիրիացի մի շարք բարձրաստիճան պաշտոնյաների նկատմամբ՝ այդ թվում նաև Սիրիայի նախագահ Բաշար Ասադի մտերիմ շրջապատից:

2006թ. վերջին սկսված ներքաղաքական ճգնաժամի (որ սպառնում էր վերաճել զինված հակամարտության) սրման հիմնական պատճառներից էր:

Լիբանանում քաղաքական ճգնաժամն էլ ավելի խորացավ, երբ ի պատասխան Ֆուադ Սինիորայի այն հայտարարությանը, որ կառավարությունը չի պատրաստվում հրաժարական տալ, «Հիզբալլահ» շարժման նախաձեռնությամբ երկրի մայրաքաղաքի գլխավոր հրապարակում կազմակերպվեցին Բազմահազարանոց ցույցեր և քաղաքացիական անհնազանդության այլ գործողություններ:

1. «Մայրիների հակահեղափոխություն»

2006թ. հուլիս-օգոստոս ամիսների լիբանանա-իսրայելյան վերջին պատերազմը գլխավորապես կանխորոշեց լիբանանյան իշխանությունների շրջանում առկա հակասությունները: Իսրայելի նկատմամբ «հաղթանակ» տանելուց հետո «Հիզբալլահ» շարժման ղեկավար Հասան Նասրալլահը 2006թ. նոյեմբերից ձեռնամուխ եղավ 2005թ. «մայրիների հեղափոխության» արդյունքում երկրի ներքաղաքական կյանքում որոշակիորեն թուլացած իր դիրքերի ամրապնդմանը: Նա պահանջեց կառավարության նախարարական աթոռների 1,3-րդը, հետևաբար նաև՝ գործադիր մարմնի որոշումների վրա վետո դնելու իրավունք, ինչը, սակայն, մերժվեց: Ստեղծված իրավիճակում «Հիզբալլահը» փորձեց դիմել վերջին շրջանում տարբեր վարչակարգերի (այդ թվում 2005թ. նաև Լիբանանում) փոփոխման համար կիրառվող տարբերակին՝ խաղաղ հեղափոխության, որ ստացավ «մայրիների հակահեղափոխություն» անվանումը:

2. Ո՞ւմ էր ձեռնտու Լիբանանում իրավիճակի ապակայունացումը

Լիբանանում իրավիճակի սրումն, ինչպես միշտ, այդ երկրի և, ընդհանրապես, Մերձավոր Արևելքի նկատմամբ համաշխարհային տերությունների ու նրանց տարածաշրջանային գործընկերների միջև պայքարի սրման հետևանք էր: Հատկանշական է, որ հենց վերջին շրջանում ԱՄՆ-ում ավելի հաճախակի են խոսում Մերձավոր Արևելքում կայունության հաստատման նպատակով Սիրիայի և Իրանի հետ ուղղակի շփումներ հաստատելու մասին: Այդ գաղափարի հիմնական ջատագովներն ԱՄՆ Կոնգրեսի վերջին ընտրություններում հաղթանակ տարած դեմոկրատականներն են: Եթե Վաշինգտոնի և Թեհրանի միջև մոտ ապագայում մերձեցման հեռանկարները դեռևս տեսանելի չեն, ապա Դամասկոսն այդ ուղղությամբ որոշակի

նշաններ ցուցադրեց արդեն 2006թ. վերջին¹:

Միրիայի և ԱՄՆ դիրքորոշումների հնարավոր մերձեցումը որպես հետևանք կարող է հանգեցնել Իրանի դիրքերի թուլացմանը: Վերջինս կարող է զրկվել տարածաշրջանում իր հիմնական դաշնակցից: Այս տեսանկյունից Լիբանանում իրավիճակի սրումը որոշակիորեն բխում էր նաև Իրանի շահերից: Լիբանանում հնարավոր քաղաքացիական պատերազմի բռնկման պարագայում Վաշինգտոնի և Դամասկոսի միջև որևէ հնարավոր մերձեցում կրկին կհետաձգվեր անորոշ ժամանակով:

3. Միջազգային հանրության՝ լիբանանյան ճգնաժամի կարգավորմանն ուղղված քայլերը

Լիբանանյան ճգնաժամի կարգավորման նպատակով նախ դեկտեմբերի 2-ին այդ երկիր ժամանեցին Մեծ Բրիտանիայի և Գերմանիայի արտաքին գործերի նախարարները [3]:

Նշենք, որ եվրոպական դիվանագետների հետ ճգնաժամի հաղթահարմանն ուղղված քայլեր ձեռնարկեց նաև Մաուրյան Արաբիան: Այն նպաստեց ընդդիմադիր ուժերի ցույցերի դադարեցմանն ու քաղաքական հակասությունները փողոցից բանակցությունների սեղան տեղափոխելուն: Դեկտեմբերի 3-ին ճգնաժամի կարգավորման գործընթացին միացավ նաև Արաբական պետությունների լիգայի (ԱՊԼ) քարտուղար Ամր Մուսան [4]:

Վերջին անգամ Արևմուտքի և Արևելքի ջանքերի նման համատեղում տեղի էր ունեցել 1990թ. հակասադամական դաշինքի ձևավորման ընթացքում: Թերևս, այս անգամ համագործակցության հիմնական դրդապատճառը համեմատաբար չափավոր և ազատական Լիբանանում շիական արմատականության ակտիվացման սպառնալիքն էր:

Բավական երկար ընդմիջումից հետո՝ 2006թ. դեկտեմբերի կեսերին, Ռուսաստանը ևս ստացավ Լիբանանում և ընդհանրապես Մերձավոր Արևելքում միջնորդական առաքելությամբ հանդես գալու իրական հնարավորություն: Դեկտեմբերի 14-ին Լիբանանի վարչապետ Ֆուադ Սինիորան ժամանեց Ռուսաստան [5]: Արևմտամետ կողմնորոշմամբ աչքի ընկնող լիբանանյան վարչապետի Մոսկվա այցելությունը խիստ հետաքրքրական էր: Լիբանանյան իշխանությունները երկրում քաղաքական ճգնաժամի կարգավորման նպատակով փորձեցին օգտագործել նաև Մոսկվայի և Դամասկոսի միջև վաղուց հաստատված գործընկերային հարաբերությունները, մանավանդ որ Սինիորայի այցին հաջորդելու էր դեկտեմբերի 19-ին

¹ Այդ տեսանկյունից հետաքրքրական էր 2006թ. նոյեմբերի վերջին Միրիայի արտաքին գործերի նախարար Վալիդ Մուալլիմի Բաղդադ այցելությունը, որի ընթացքում Դամասկոսն առաջին անգամ ճանաչեց Իրաքի հետսադամական կառավարությանը:

Միբիայի նախագահ Բաշար Ասադի Մոսկվա եռօրյա այցելությունը:

Բեյրութում վստահ էին, որ զգալի չափերի հասնող դժգոհության ալիքը կազմակերպվում և ուղղորդվում էր ինչպես Իրանից, այնպես էլ Միբիայից: Պատահական չէր, որ մայրաքաղաքի գլխավոր հրապարակում հավաքված ցուցարարների շրջանում զգալի թիվ էին կազմում սիրիական հատուկ ծառայությունների աջակցությամբ կազմավորված խմբավորումները [6]:

Մոսկվա այցելության ընթացքում Ֆուադ Սինիորան առաջարկեց հետևյալ փոխզիջումային տարբերակը. Լիբանանի հակասիրիական կառավարությունը հրաժարվում էր Դամասկոսի հասցեին մեղադրանքներ հնչեցնելուց, իսկ Միբիան՝ Սինիորայի կառավարությունը տապալելու փորձեր հրահրելուց:

Մոսկվայի մերձավորարևելյան հակամարտության խաղաղ կարգավորման ուղղությամբ ձեռնարկած վերջին շրջանի միջնորդական առաքելությունները որևէ լուրջ հաջողություն չեն արձանագրել: 2006թ. վերջին Մերձավոր Արևելքում ստեղծված իրավիճակը Ռուսաստանը դիտում էր որպես միջազգային ասպարեզում սեփական նշանակությունը կարևորելու հարմար հնարավորություն¹:

4. Քաղաքացիական անհնազանդության երկրորդ փուլ

Միջազգային հանրության ջանքերի համատեղմամբ հնարավոր եղավ 2006թ. դեկտեմբերին նպաստել Լիբանանում իրավիճակի ժամանակավոր հանդարտեցմանը: Սակայն ճգնաժամի առաջացման պատճառներն ու դրանց արդյունքում ի հայտ եկած խնդիրները մնում էին դեռևս չլուծված: Երկրի ընդդիմադիր ուժերն իրենց հերթին սպառնում էին սկսել ժամանակավորապես դադարեցված քաղաքացիական անհնազանդության միջոցառումների 2-րդ փուլը, որ ներառելու էր համընդհանուր գործադուլ: Այն անդառնալի հետևանքներ կարող էր ունենալ երկրի առանց այդ էլ զգալի վնասներ կրած տնտեսության համար:

Հունվարի 23-ի առավոտյան լիբանանյան ընդդիմությունը երկրում հայտարարեց համընդհանուր գործադուլ: «Հիզբալլահի» կոչով Բեյրութի և երկրի այլ քաղաքների փողոցներ դուրս եկան տասնյակ հազարավոր մարդիկ: Պահանջելով Ֆուադ Սինիորայի «արևմտամետ կառավարության» հրաժարականը՝ նրանք այրվող անվադողերով փակեցին երկրի գլխավոր

¹ Մոսկվան խիստ շահագրգռված էր իր հնարավոր միջնորդական առաքելությամբ: Ռուսաստանը դեռ վաղուց նպատակ է հետապնդում կազմակերպել մերձավորարևելյան հակամարտության կարգավորման միջազգային համաժողով, որտեղ 1991թ. մադրիդյան համաժողովի օրինակով բանակցությունների սեղանի շուրջ կարող են հավաքվել հակամարտող բոլոր կողմերը՝ Լիբանանը, Միբիան, հնարավոր է նաև Իրանը, Պաղեստինյան ինքնավարությունն ու Իսրայելը:

մայրուղիները: Կառավարամետ և ընդդիմադիր ճամբարների կողմնակիցների միջև տեղի ունեցան նաև մի քանի փոդոցային բախումներ, որոնց ընթացքում գոհվեց 3 մարդ [7]: Արդեն հունվարի 24-ին լիբանանյան ընդդիմությունը հայտարարեց համընդհանուր գործադուլի դադարեցման մասին, որն անդամավուծել էր ողջ երկիրը:

Լիբանանում ներքաղաքական իրավիճակի սրման հերթական դրսևորում էր հունվարի 25-ին Բեյրութի արաբական համալսարանի սրճարաններից մեկում բախումների բռնկումը: «Ապագա» և «Հիզբալլահ» շարժումների կողմնակիցների միջև վիճաբանությունը վերաճեց շիա-սուննի բախումների: Արդյունքում կար 4 սպանված և 158 վիրավոր [8]:

Վերոնշյալ բախումների առնչությամբ կառավարական դաշինքի ղեկավարներից Վալիդ Ջունբլաթը նշեց, որ Սիրիայի նախագահ Բաշար Ասադը պատասխանատու է Լիբանանում ընթացող զարգացումների համար: Նա շեշտեց, որ խնդիրը Լիբանանի ներսում չէ, այլ Սիրիայում: Վերջինս պետք է զերծ մնա լիբանանյան քաղաքական ուժերի միջև հակասությունների սրման հրահրումից և հիմնովին հրաժարվի Լիբանանից [9]:

Հունվարի վերջին իրավիճակի անկայունացման հետևանքով կրկին ակտիվացան լիբանանյան ճգնաժամի կարգավորմանն ուղղված արտաքին և ներքին նախաձեռնությունները: Տեղական և միջազգային շատ քաղաքական գործիչներ համատեղում էին իրենց ջանքերը՝ ճգնաժամից դուրս գալու ուղղությամբ:

Հունվարի 29-ին Լիբանանն այցելեց Բելգիայի խորհրդարանի փոխխոսնակը, որը հանդիպեց ինչպես կառավարամետ, այնպես էլ ընդդիմադիր ուժերի ղեկավարների հետ և կոչ արեց լիբանանյան հակամարտող ճակատների ղեկավարներին գնալ զիջումների և ուղի հարթել դեպի ներքաղաքական ճգնաժամի լուծում [10]:

Թեև Սաուդյան Արաբիայի թագավոր Աբդալլահը բազմիցս հայտարարել է, որ «Իրանը փորձում է տարածաշրջանում մահմեդականներին համախմբել շիականության հովանու ներքո», սակայն Լիբանանում իրավիճակի սրումը և քաղաքացիական պատերազմի վերսկսման վտանգը ստիպեց երկու երկրներին, տվյալ փուլում իրենց շահերից ելնելով, համատեղել ջանքերը և նպաստել երկրում կայունության վերահաստատմանը [11]:

Իրանը՝ «Հիզբալլահի» հիմնական հովանավորը, և նրա տարածաշրջանային մրցակից Սաուդյան Արաբիան, որ աջակցում է Ֆուադ Սինիորայի կառավարությանը, վարում էին բանակցություններ, որոնց նպատակը Լիբանանում հակամարտող կողմերի միջև առկա հակասությունների լուծումն էր:

5. Փարիզի III միջազգային համաժողովի արդյունքները

Հունվարի 25-ին, երբ Բեյրութում ներքաղաքական իրավիճակը բավական լարված էր, Փարիզում՝ Լիբանանին ֆինանսական աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով գումարված Փարիզի III միջազգային համաժողովի ընթացքում Բեյրութին խոստացվեց \$7.6 բիլիոն օգնություն [12]: Սակայն ֆինանսական աջակցությունը պայմանավորված էր երկրում կայունության հաստատմամբ և բարեփոխումների իրականացմամբ, որի պատասխանատվությունը դրվեց Ֆուադ Սինիորայի կառավարության վրա:

Ֆինանսական օգնությունն ուղղվելու է ոչ միայն Լիբանանի ընդհանուր պարտքի մարմանը, այլև նպաստելու է երկրի փոքր և միջին ձեռնարկությունների ֆինանսական վիճակի բարելավմանը: Համաժողովին մասնակցում էին 40 երկիր և մի շարք կազմակերպություններ:

Փարիզում խոստացված \$7.6 բիլիոնից մոտ 2 բիլիոնը տրամադրվելու է դրամաշնորհների և վարկերի տեսքով, որոնք ուղղվելու են Լիբանանի 40.4 բիլիոն ընդհանուր պարտքի (2006թ. վերջի տվյալներով)՝ այն կազմում է Համախառն ներքին արդյունքի (ՀՆԱ) 188%-ը) մարմանը և կառուցվածքային բարեփոխումների իրականացմանը [13]: Եվրոպական ներդրումային բանկը (*European Investment Bank*) տրամադրելու է 3 բիլիոն, որից 520 մլն-ն նախատեսված է երկրի էներգետիկ ոլորտում «առաջնահերթ ներդրումների» համար: \$700 մլն խոստացել է Արաբական դրամական հիմնադրամը (*Arab Monetary Foundation*): Որոշ դոնորներ ֆինանսավորելու են մի շարք սոցիալական ծրագրեր, ինչպես նաև աջակցություն են ցույց տալու ոչ կառավարական (*NGO*) կազմակերպությունների ծրագրերին: Օրինակ՝ Շվեդիան խոստացավ \$5.85 մլն տրամադրել Լիբանանում ՄԱԿ զարգացման ծրագրերի իրականացմանը [14]:

Միջազգային ֆինանսական ընկերությունը (*International Finance Corporation, IFC*) Լիբանանին խոստացավ տրամադրել \$275 մլն արժողությամբ վարկեր, որոնցից 200 մլն-ը՝ լիբանանյան ընկերություններին [14]:

Եվրոպական բանկի 78 մլն առաջին փոխանցումը նախատեսվում է երկարաժամկետ վարկերի տեսքով տրամադրել այն միջին ձեռնարկություններին, որոնք նախատեսում են ներդրումներ իրականացնել երկրի արդյունաբերության, գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության, առողջապահության և կրթության ոլորտներում:

6. Կրկին լարվածություն լիբանանա-իսրայելյան սահմանի շրջանում

Փետրվարի 7-ի լույս 8-ի գիշերը լիբանանա-իսրայելյան սահմանի վրա՝ իսրայելյան Ավավիմ և լիբանանյան Մարուն Ալ-Ռաշ գյուղերի շրջանում, տեղի ունեցավ փոխհրաձգություն: Այն առաջին լուրջ միջադեպն էր 2006թ. օգոստոսի 14-ից՝ լիբանանա-իսրայելյան վերջին պատերազմի ավարտից հետո [15]: Այն լուրջ մտահոգություն առաջացրեց հատկապես վերոնշյալ պատերազմից հետո Հարավային Լիբանանում տեղակայված ՄԱԿ ժամանակավոր զինված ուժերի (*UNIFIL*) հրամանատարության շրջանում: Ակնազերծման աշխատանքները, որ սահմանի շրջանում իրականացնում էին իսրայելցի զինվորները, լիբանանյան կողմն ընկալեց որպես ներխուժման փորձ և հրաձգային կրակ բացեց, որին հետևեց Իսրայելի պատասխան հրետանային հարձակումը: Արդյունքում վիրավորվեց 4 լիբանանցի զինծառայող¹:

Իսրայելցիները նախօրոք տեղեկացրել էին իրենց ծրագրերի մասին ինչպես Հարավային Լիբանանում *UNIFIL*-ի հրամանատարությանը, այնպես էլ լիբանանյան կողմին: Դեռևս դրանից երկու օր առաջ իսրայելցիները նմանատիպ պայմաններում հայտնաբերել և ոչնչացրել էին 4 հզոր ականներ, իսկ երկու շաբաթ առաջ վերջիններս պայթեցրել էին «Հիզբալլահի» մարտիկներին պատկանող 2 ստորգետնյա պահոցներ: Բեյրութը որևէ առարկություն չէր ներկայացրել: Սակայն այդ անգամ լիբանանյան կողմն Իսրայելին մեղադրեց սահմանը խախտելու մեջ, և գործողությունն ընկալվեց որպես ագրեսիա:

Փետրվարի 8-ին այն շրջանում, որտեղ գրանցվել էր միջադեպը, տեղակայվեցին ՄԱԿ խաղաղապահների լրացուցիչ ուժեր՝ հիմնականում իտալացի և ֆրանսիացի զինվորներ: *UNIFIL*-ի հրամանատարությունը կողմերին հորդորեց դադարեցնել ցանկացած թշնամական գործողություն և ապագայում թույլ չտալ միջադեպի կրկնություն²:

¹ Այն բանից հետո, երբ 2000թ. Իսրայելն ամբողջությամբ իր զորքերը դուրս բերեց Հարավային Լիբանանից, Իսրայելն իր սահմանային շրջաններում կառուցեց պատնեշներ: Ջինվորականների կարծիքով՝ դրանք պետք է կանխեին «Հիզբալլահ» շարժման մարտիկների ներթափանցումը հրեական պետության տարածք: Որոշ շրջաններում, ռազմավարական տեսանկյունից ելնելով, պատնեշները մի քանի տասնյակ մետրով խորանում են Իսրայելի տարածքում: Այդպիսի շրջաններից մեկում էլ, որ գտնվում է պատնեշներից դուրս, բայց դեռևս Իսրայելի տարածքում, զինվորականները հայտնաբերել էին մի քանի հզոր ականներ, որ տեղադրել էին «Հիզբալլահի» մարտիկները:

² Իսրայելը պնդում է, որ «Հիզբալլահի» մարտիկները կրկին ակտիվացրել են իրենց գործողությունները լիբանանա-իսրայելյան սահմանի շրջանում: Մասնավորապես նշվում է, որ Իսրայելի տարածքում շարունակում են տեղադրվել հզոր ականներ, որոնք կարող են ոչնչացնել նաև տանկեր: «Հիզբալլահն» իր հերթին հայտարարում է, որ վերջին շրջանում իսրայելցիների հայտնաբերած ականները տեղադրվել են մինչ 2006թ. պատերազմը:

Ակնհայտ է, որ լիբանանյան և տարածաշրջանային որոշ ուժեր շահագրգռված էին լիբանանա-իսրայելյան սահմանի շրջանում իրավիճակի կրկին անկայունացմամբ և փորձում էին իրավիճակը լարել նաև այդ ճանապարհով:

7. Լիբանանում ներքաղաքական իրավիճակի սրման հերթական փորձ

2007թ. փետրվարի 13-ին՝ Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության երկրորդ տարելիցի նախօրեին, Լիբանանում պայթյուններ իրականացվեցին 2 մարդատար ավտոբուսներում: Վարչապետ Ֆուադ Սինիորան հայտարարեց, որ պայթյունների հետևում կանգնած են այն ուժերը, որոնք 2005թ. իրականացրին նախկին վարչապետի սպանությունը: Ահաբեկչության արդյունքում սպանվեց 3 և վիրավորվեց 23 մարդ [16]:

Թեև վերջին երկու տարիների ընթացքում Լիբանանում ավելացել է քաղաքական սպանությունների թիվը (ինչն ընդհանրապես բնորոշ է Լիբանանին), սակայն այս ընթացքում առաջին անգամ էր, որ հարձակման ուղղակի թիրախ դարձան քաղաքացիները¹:

«Մարտի 14-ի ուժերը» հերթական անգամ Սիրիային մեղադրեցին ահաբեկչության կազմակերպման մեջ, որի նպատակն էր խոչընդոտել փետրվարի 14-ին Հարիրիի մահվան 2-ամյակի կապակցությամբ կազմակերպվող սգո միջոցառումներին լիբանանցիների մասնակցությանը:

Խորհրդարանի պատգամավոր Ֆարես Սուեյդը «Լիբանանյան փառանգներ» կուսակցության գրասենյակում հանդիպումից հետո ԱՊԼ-ին, ՄԱԿ-ին, արաբական և միջազգային հանրությանը մեղադրեց Լիբանանում ընթացող զարգացումների նկատմամբ անտարբերություն դրսևորելու մեջ և կոչ արեց պատժամիջոցների կիրառման ճանապարհով երկրում վերջ դնել սիրիական ցանկացած ազդեցությանը [17]:

«Ապագա» շարժման ղեկավար Սաադ Հարիրին հայտարարեց, որ փետրվարի 13-ի ահաբեկչությունը փաստում է այն իրողությունը, որ քաղաքական սպանությունների գործով միջազգային դատարանի ստեղծումը Լիբանանի համար անհրաժեշտություն է, այլ ոչ թե քաղաքական պահանջ:

¹ 1975թ. ապրիլին պաղեստինցիներով լեցուն ավտոբուսի նկատմամբ իրականացված ահաբեկչությունը պատմագրության մեջ ընդունված է համարել շուրջ 15 տարի տևած 2-րդ քաղաքացիական պատերազմի սկիզբը:

8. Լիբանանյան ճգնաժամի կարգավորմանն ուղղված միջազգային և համաարաբական դիվանագիտական ջանքերի հերթական համատեղում

Մարտի 28-ին Ռիադում (Սաուդյան Արաբիա) կայացած ԱՊԼ հերթական գագաթաժողովից առաջ միջազգային հանրությունն ակտիվացրեց Մերձավոր Արևելք իր դիվանագիտական այցելությունները: Մարտի 14-15-ին տարածաշրջան այցելեց Եվրամիության (ԵՄ) արտաքին գործերի նախարար Խավիեր Սոլանոն: Նա իր աջակցությունը հայտնեց Սաուդյան Արաբիայի դիվանագիտական ջանքերին, որոնք ուղղված էին լիբանանյան ճգնաժամի քաղաքական կարգավորմանը [18]:

Մարտի 14-ին Խավիեր Սոլանոն հանդիպեց Սիրիայի նախագահ Բաշար Ասադի հետ և կոչ արեց Սիրիային օգտագործել լիբանանյան հակամարտող կողմերի հետ իր կապերը և նպաստել Լիբանանում խաղաղության և անվտանգության պահպանմանը: Փոխարենը Սոլանոն խոստացավ, որ ԵՄ-ը կպաշտպանի Սիրիայի դեռևս 1967թ. արաբա-իսրայելյան պատերազմի ընթացքում Իսրայելի գրաված Գոլանի բարձունքները հետ վերադարձնելու ջանքերը: ԵՄ արտաքին գործերի նախարարը հորդորեց Ասադին նպաստել նաև Սիրիայի տարածքից Լիբանան ապօրինի զենքի ներմուծման դադարեցմանը [19]:

Մարտի 26-ին միաժամանակ տարածաշրջան այցելեցին ՄԱԿ գլխավոր քարտուղար Պան Գի Մունը և ԱՄՆ պետքարտուղար Քոնդոլիզա Ռայսը: Երկուսն էլ հանդիպումներ ունեցան Իսրայելի վարչապետի, Պաղեստինյան ինքնավարության ղեկավարի և տարածաշրջանային այլ ղեկավարների հետ: ՄԱԿ գլխավոր քարտուղարն այցելեց Հորդանան, ապա նաև Սաուդյան Արաբիա, որտեղ նա ելույթ ունեցավ ԱՊԼ հերթական գագաթաժողովի բացման արարողության ընթացքում [20]:

Մարտի 28-30-ը Ռիադում անցկացված ԱՊԼ հերթական գագաթաժողովի ընթացքում արաբական ղեկավարները որոշեցին առաջ քաշել պաղեստինա-իսրայելյան հակամարտության կարգավորման սեփական նախաձեռնությունը: Նրանք ԱՄՆ-ին մեղադրեցին Իրաքի «անօրինական օկուպացման» մեջ, ինչպես նաև Լիբանանում, Սուդանում և Սոմալիում ճգնաժամերի պատասխանատվությունը դրեցին «արտաքին ուժերի» վրա:

Արաբական ղեկավարներն իրենց համախմբվածությունն առավել ընդգծելու նպատակով որոշեցին ավելի հաճախակի հանդիպել՝ նոր ձևաչափով: Գումարվելու են դոնփակ «խորհրդատվական գագաթաժողովներ», որոնցում քննարկվելու են տվյալ պահին առկա սուր խնդիրները:

Ռիադում անցկացված գագաթաժողովի շրջանակներում բանակցություններ տեղի ունեցան Սաուդյան Արաբիայի թագավոր Աբդալլահի և

Բաշար Ասադի միջև: Դրանք առաջինն էին 2006թ. ամռանը Լիբանան Իսրայելի ներխուժումից հետո: Պաշտոնական տեղեկատվության համաձայն՝ Բաշարը համաձայնվեց ուղղակի երկխոսություն սկսել Ֆուադ Սինիորայի հետ, որը Սիրիային մեղադրում է Լիբանանի գործերին միջամտելու մեջ: Այսպիսի երկխոսություն սկսելու անհրաժեշտության մասին Ռիադը նախապես համաձայնության էր եկել նաև Սինիորայի հետ [21]:

Ռիադի համաժողովից հետո՝ ապրիլի 2-3-ը տարածաշրջան այցելեցին Գերմանիայի կանցլեր Անգելա Մերկելն ու ԱՄՆ Կոնգրեսի Ներկայացուցիչների պալատի խոսնակ Նենսի Փելոսին: ԱՄՆ պետքարտուղար Քոնդոլիզա Ռայսի տարածաշրջան այցելությունից հետո վերջին երկուսի այցերը Մերձավոր Արևելքում «կանացի դիվանագիտության» շրջանի շարունակությունն էին:

Վերջիններս հանդիպումներ ունեցան Իսրայելում, Պաղեստինյան ինքնավարությունում, Հորդանանում և Լիբանանում: Իսրայելից Լիբանան մեկնելուց առաջ Փելոսին հանդիպեց դեռևս անցած տարի «Հիզբալլահ» շարժման մարտիկների գերի վերցրած իսրայելցի զինվորների ընտանիքների հետ:

Ինչպես ԱՄՆ Կոնգրեսի Ներկայացուցիչների պալատի խոսնակը, այնպես էլ Գերմանիայի կանցլերը Լիբանանում հանդիպումներ ունեցան հակամարտող ճամբարների ղեկավարների հետ, որոնց ընթացքում կողմերին կոչ արվեց նպաստել երկրում կայունության վերահաստատմանը [22]:

Տարածաշրջան այցելության շրջանակներում Նենսի Փելոսին այցելեց նաև Սիրիա և հանդիպում ունեցավ Բաշար Ասադի հետ: Թեև ԱՄՆ նախագահի մամլո խոսնակի պաշտոնակատար Դանա Պերինոն այս կապակցությամբ նշեց, որ Սպիտակ տունը չի ողջունում Փելոսիի այցելությունը Դամասկոս և որ Սիրիան պաշտոնապես շարունակում է ներգրավված լինել «ահաբեկչությունը հովանավորող» պետությունների ցուցակում, «մեղադրվում է Լիբանանում Ֆուադ Սինիորայի կառավարությունը տապալելու փորձեր հրահրելու, ինչպես նաև Իրաք գրոհայինների մուտքն ապահովելու մեջ», սակայն ակնհայտ է, որ այդ այցելությունը համաձայնեցված էր Սպիտակ տան ղեկավարության հետ [23]: Փելոսին իր հերթին շեշտեց, որ կարևորում է Սիրիայի հետ երկխոսության շարունակումը:

Դամասկոսում հանդիպման ընթացքում քննարկվեցին հարցեր, որոնք վերաբերում էին արաբա-իսրայելյան հակամարտության կարգավորմանը, Մերձավոր Արևելքում Սիրիայի և ԱՄՆ շահերի համատեղմանը, ինչպես նաև շոշափում էին Դամասկոսի և Թեհրանի միջև հարաբերությունները: Քննարկման առարկա էին նաև Լիբանանում առկա ճգնաժամը, Սիրիայի և «Հիզբալլահ» շարժման ու պաղեստինյան «Համաս» կազմակերպության հա-

րաբերությունները (որոնք ներգրավված են «սահաբեկչական կազմակերպությունների» ցուցակում), ինչպես նաև արաբական աշխարհի և Իսրայելի միջև բնականոն հարաբերությունների հաստատման հարցը [24]:

9. Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության գործով միջազգային դատարանի կազմավորումը՝ քաղաքական շահարկումների առարկա

Դեռևս ապրիլի սկզբին Նաբիհ Բերրին իր հարցազրույցներից մեկում նշեց, որ Սինիորայի հետ ձեռք է բերվել համաձայնություն՝ ազգային միասնության կառավարություն ձևավորելու հարցում: ԱՊԼ գլխավոր քարտուղար Ամր Մուսայի և Մուդանի բանագնաց Մուստաֆա Իսմայիլի հետ խորհրդակցությունների ընթացքում որոշվել է, որ ազգային միասնության կառավարությունն ունենալու է հետևյալ ձևաչափը՝ 19+10+1. 19 նախարարական աթոռ տրամադրվելու է իշխող մեծամասնությանը, իսկ 10 աթոռ՝ ընդդիմությանը: Կառավարության կազմում ներգրավվելու է մեկ անկախ պատգամավոր, որին ընտրելու է Սինիորան՝ Բերրիի ներկայացրած թեկնածուներից:

Նշենք, սակայն, որ չնայած վերոնշյալ համաձայնության ձեռքբերմանը, լիբանանյան ընդդիմությունը շարունակում է ձախողել խորհրդարանական նիստի գումարումն ու Հարիրիի սպանության գործով միջազգային դատարանի կազմավորման հարցի քննարկումը պայմանավորում է գործող կառավարության հրաժարականով և ազգային միասնության նոր կառավարության ձևավորմամբ:

Ստեղծված պայմաններում «Մարտի 14-ի» ուժերի ղեկավարներն ապրիլի 2-ին հայտարարեցին, որ միջազգային դատարանի կազմավորման հարցի քննարկումը խորհրդարանում ձախողելու պայմաններում, իրենք դիմել են ՄԱԿ ԱԽ և խնդրել, որ միջազգային դատարանը կազմավորվի առանց լիբանանյան խորհրդարանում հարցի քննարկման՝ ՄԱԿ կանոնադրության 7-րդ հոդվածի համաձայն¹[25]:

«Ազատ հայրենասիրական» շարժման ղեկավար Միշել Աունն ապրիլի 4-ին ընդդիմության անունից նշեց, որ կառավարամետ պատգամավորների խնդրագիրը և ՄԱԿ 7-րդ հոդվածի համաձայն միջազգային դատարանի կազմավորումը սպառնալիք են՝ ուղղված Լիբանանի ազգային անվտանգությանն ու պետականությանը և չեն կարող նպաստել երկրում կայունության վերահաստատմանը [26]:

Լիբանանի կառավարամետ ուժերի՝ ՄԱԿ ԱԽ-ին ուղարկված խնդրագիրը կրկին ստիպեց լիբանանյան, տարածաշրջանային և միջազգային

¹ Ըստ 7-րդ հոդվածի՝ ՄԱԿ ԱԽ-ը միջազգային խաղաղության և անվտանգության սպառնալիքի պայմաններում կարող է միջամտել և համապատասխան միջոցառումներ ձեռնարկել՝ տնտեսական պատժամիջոցներից մինչև ռազմական միջամտություն:

ուժերին խոսել ներլիբանանյան երկխոսության ակտիվացման անհրաժեշտության մասին:

Ապրիլի 12-ին ՄԱԿ գլխավոր քարտուղարը լրագրողներին հայտնեց, որ ԱԽ-ում դատարանի կազմավորման հարցի քննարկումն առժամանակ հետաձգվել է: Վերջինս հույս հայտնեց, որ լիբանանյան հակասությունները հնարավոր կլինի հարթել, և դատարանի կազմավորման հարցը լուծում կստանա Լիբանանի ներսում: Այդ փաստը կնպաստի ազգային միասնականության վերահաստատմանը [27]:

Ապրիլի կեսին ներլիբանանյան հակասությունների կարգավորմանն ուղղված միջազգային ջանքերին միացավ նաև Ռուսաստանը: Ապրիլի 17-ին Լիբանան այցելեց Ռուսաստանի փոխարտգործնախարար Ալեքսանդր Սուլթանովը: Նա կարծիք հայտնեց, որ ՄԱԿ 7-րդ հոդվածի համաձայն՝ միջազգային դատարանի կազմավորումը կարող է էլ ավելի անկայունացնել իրավիճակը Լիբանանում: Վերջինս հորդորեց լիբանանցիներին այդ հարցում հասնել ներքին համաձայնության:

Իր այցի ավարտին Սուլթանովը նշեց, որ ներլիբանանյան խնդիրների կարգավորման հարցում (հաշվի առնելով Սիրիայի և լիբանանյան ընդդիմության կապերը) Ռուսաստանը կփորձի օգտագործել նաև Դամասկոսի և Մոսկվայի միջև հարաբերությունները: Դրանք անպայմանորեն հաշվի կառնվեն նաև դատարանի կազմավորման վերաբերյալ որևէ միջազգային որոշման ընդունման պարագայում:

Դատարանի կազմավորման հարցում լիբանանյան հակադիր ճամբարների միջև հակասությունների կարգավորման նպատակով ապրիլի 17-ին Լիբանան այցելեց նաև ՄԱԿ-ում իրավական հարցերով գլխավոր խորհրդական Նիկոլաս Միչելը: Նա հանդիպումներ ունեցավ Նաբիի Բերրիի, Ֆուադ Սինիորայի և նախագահ Էմիլ Լահուդի հետ: Միչելը նշեց, որ դատարանի կազմավորման հարցով ՄԱԿ-ն ակնկալում է նաև Սիրիայի աջակցությունը՝ հաշվի առնելով վերջինիս ազդեցությունը լիբանանյան ընդդիմության շրջանում:

Վերջինս շեշտեց, որ ՄԱԿ ԱԽ անդամները նախընտրում են, որ դատարանի կազմավորման հարցը լուծում գտնի լիբանանյան մակարդակում և իր առաքելությունն է այդ հարցում աջակցել լիբանանյան քաղաքական ուժերին: Նա իր այցելության հիմնական խնդիրը համարեց լիբանանյան համապատասխան մասնագետների՝ արդարադատության նախարար Շարլ Ռիզբի, դատավորներ Ռալֆ Ռիաչի և Շուքրի Սադրի հետ դատարանի կազմավորման վերաբերյալ լիբանանյան իշխանությունների և ՄԱԿ-ի միջև երկկողմ համաձայնագրի նախնական տեքստի կազմումը [27]:

Նշենք, որ դեռևս ապրիլի 16-ին Լիբանանի արդարադատության նա-

խարար Շարլ Ռիզբն իր հեռուստատեսային ելույթում նշեց, որ եթե նույնիսկ դատարանը կազմավորվի ՄԱԿ 7-րդ հոդվածի համաձայն, լիբանանյան կառավարությունը պետք է երաշխիքներ ունենա, որ այն կգործի ՄԱԿ-ի և լիբանանյան կառավարության միջև նախապես կնքված համաձայնագրի սկզբունքներին համապատասխան: Սակայն համաձայնագրի նախնական տեքստի հաստատման և նրա կնքման հարցում ևս լիբանանյան հակադիր ճամբարները չեն կարողանում համաձայնության հասնել: ՄԱԿ 7-րդ հոդվածի համաձայն՝ նման դեպքում ԱԽ-ը կարող է միջամտել և դատարանի կազմավորման որոշում կայացնել առանց լիբանանյան կառավարության հետ համաձայնագրի կնքման, ինչն, իհարկե, չի բխում Լիբանանի շահերից և կարող է հանգեցնել լիբանանյան ճգնաժամի միջազգայնացմանը [28]:

Ապրիլի 18-ին Միչելը Լիբանանում իր վերջին հանդիպման ընթացքում նշեց, որ Հարիրիի սպանության հարցով դատարանը պետք է լինի «անկախ և հիմնված լինի միջազգային քրեական իրավունքի վրա» [29]:

Ապրիլի 20-ին կայացավ Լիբանանի կառավարության նիստ, որի ընթացքում քննարկումներ տեղի ունեցան նաև դատարանի կազմավորման հարցով ՄԱԿ ԱԽ երկրորդ խնդրագիրն ուղարկելու հարցի շուրջ: Կառավարությունը, սակայն, որոշեց հետաձգել երկրորդ խնդրագրի ուղարկումն ու ակտիվացնել ընդդիմության հետ բանակցությունները [30]:

Ապրիլի 20-ին իրանական «*Etihad Mali*» թերթին տված հարցազրույցում Սինիորան նշեց, որ լիբանանյան ընդդիմությունը, օգտվելով իր հովանավորների աջակցությունից, հրաժարվում է բանակցել դատարանի կազմավորման հարցով և սպառնում է, որ եթե դատարանի կազմավորումը տեղի ունենա ՄԱԿ 7-րդ հոդվածի համաձայն, ապա կառավարամետ ուժերը պատասխանատու կլինեն երկրում նոր քաղաքացիական պատերազմի բռնկման համար: «Ընդդիմությունը նշում է, որ չի ցանկանում քաղաքականացնել դատարանը, սակայն, երբ այն դատարանի կազմավորման հարցի քննարկման համար նախապայման է առաջ քաշում կառավարության փոփոխությունը, ապա դա արդեն իսկ խնդրի քաղաքականացում է», - շեշտել է Սինիորան [31]:

Լիբանանյան ճգնաժամի կարգավորման, լիբանանա-սիրիական սահմանով անօրինական զենքի տեղափոխման և միջազգային դատարանի կազմավորման խնդիրները քննարկվեցին նաև ապրիլի 24-ին ՄԱԿ գլխավոր քարտուղար Պան Գի Մունի Դամասկոս այցելության շրջանակներում:

Բաշար Ասադի հետ հանդիպումից հետո «Տրանս պրես» գործակալությունը տված հարցազրույցում ՄԱԿ գլխավոր քարտուղարը նշեց, որ Ասադին հորդորել է օգտագործել «իր ազդեցությունը» և նպաստել լիբանանյան տարբեր քաղաքական ուժերի միջև դատարանի կազմավորման հար-

ցում համաձայնության հաստատմանը: Ասադն իր հերթին նշել է, որ դատարանի կազմավորման որոշումը պետք է ընդունեն իրենք՝ լիբանանցիները, բայց Միբիան պատրաստ է ամեն բան անել՝ նպաստելու համաձայնության հաստատմանը [32]:

Թեև միջազգային հանրությունն ամեն կերպ փորձում է նպաստել Լիբանանի ներսում դատարանի կազմավորման որոշման կայացմանը, ինչպես նաև լիբանանյան քաղաքական ուժերի շրջանում համաձայնության հաստատմանը, սակայն այս խնդիրը դեռևս շարունակում է մնալ չուծված և քաղաքական շահարկումների հիմնական առարկան է:

10. Լիբանանահայերի ներկայացվածությունը քաղաքական հակադիր ճամբարներում

Հայերը Լիբանանի խորհրդարանում ունեն 6 պատգամավորական տեղ, որից 4-ը (3-ն առաքելական և 1-ը կաթոլիկ) ընտրվում է Բեյրութի ընտրաշրջանից, իսկ մյուս երկուսը՝ Լեռնալիբանանի և Բեքաայի ընտրատարածքից:

Երկրի օրենսդիր մարմնում Բեյրութի ընտրաշրջանից խորհրդարան անցած բոլոր 4 հայ պատգամավորներն էլ ներգրավված են Մաադ Հարիրիի գլխավորած դաշինքում: Նրանք են Հակոբ Քասարջյանը (Ռամկավար ազատական կուսակցություն), Եղիա Ճերեճյանը (Սոցիալ-դեմոկրատական հնչակյան կուսակցություն), անկախ պատգամավոր Ժան Օղասափյանը և հայ կաթոլիկ Սերժ Թուրսարգսյանը¹:

Լեռնալիբանանի և Բեքաայի հովտի շրջաններից երկրի խորհրդարան ընտրված երկու հայ պատգամավորները ներկայացնում են ՀՅԴ-ն, որ սերտորեն համագործակցում է ընդդիմադիր ճակատում համախմբված ուժերի, հատկապես՝ Միշել Աունի ղեկավարած «Ազատ հայրենասիրական» շարժման հետ: Պատահական չէ, որ Լեռնալիբանանից ընտրված Հակոբ Բազրատունին ընդգրկված էր հենց Միշել Աունի գլխավորած ընտրացուցակում: Վերջին հայ պատգամավորը Ժորժ Քասարջին է, որը թեև կուսակցական չէ, սակայն սերտորեն համագործակցում է ՀՅԴ-ի հետ:

Թեև լիբանանահայ քաղաքական գործիչներն ու կուսակցություններն ըստ իրենց կողմնորոշման համագործակցում են երկրի տարբեր ուժերի և խմբավորումների հետ, սակայն հայ համայնքն ընդհանուր առմամբ, իր շահերից ելնելով, փորձում է հավատարիմ մնալ դեռևս 1975թ. բռնկված քաղաքացիական պատերազմի ընթացքում որդեգրած «դրական չեզոքության» քաղաքականությանը:

¹ Հայ հեղափոխական դաշնակցությունը բոյկոտեց 2005թ. Բեյրութի ընտրությունները՝ բողոքելով գործող ընտրական օրենքի դեմ: Ըստ 2000թ. ընտրական օրենքի՝ ընտրություններում Լիբանանի խորհրդարանի պատգամավորներն ընտրվում են բոլոր դավանանքները ներկայացնող լիբանանցիների ձայներով:

Եզրակացություն

Լիբանանում 2006թ. վերջին և 2007թ. սկզբին սրված ներքաղաքական ճգնաժամը տարածաշրջանային և ոչ տարածաշրջանային ուժերի միջև պայքարի ուժեղացման հետևանք էր:

Քաղաքական ճգնաժամն ուներ նաև ներքին պատճառներ. 1. Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության գործով միջազգային դատարանի կազմավորման հարցում երկրի հակադիր քաղաքական ճամբարներն ունեն տարբեր դիրքորոշումներ: Սա մեծապես նպաստում է երկրում իրավիճակի անկայունացմանը և հնարավորություն է տալիս տարածաշրջանային որոշ ուժերի ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն միջամտել Լիբանանի ներքին գործերին: 2. 2006թ. հուլիս-օգոստոս ամիսների լիբանանա-իսրայելյան պատերազմում «կասկածելի հաջողություններ» ունենալուց հետո «Հիզբալլահ» շարժումը փորձում է օգտագործել լիբանանյան հասարակության որոշ շրջանակներում իր վայելած ժողովրդականությունը և մեծացնել քաղաքական ազդեցությունն ու ներգրավվածությունը երկրի կառավարման մարմիններում: Վերոնշյալն իր հերթին ավելի ակնհայտ է դարձնում լիբանանյան հասարակության ներսում առկա պառակտվածությունը:

Լիբանանյան հակամարտության քաղաքական կարգավորմանը միտված միջազգային հանրության ջանքերի համատեղմանը զուգահեռ՝ երկրի որոշ շրջանակներ, իրենց տարածաշրջանային հովանավորների աջակցությամբ, փորձում էին ներքաղաքական ճգնաժամը տեղափոխել զինված բախումների հարթություն:

2006թ. վերջին և 2007թ. սկզբին թեև Լիբանանին հաջողվեց խուսափել նոր քաղաքացիական պատերազմի բռնկումից, սակայն քաղաքական ճգնաժամը դեռևս մնում է չկարգավորված: Լուծում չի ստացել ճգնաժամի առաջացման հիմնական խնդիրներից մեկը՝ Հարիրիի սպանության գործով միջազգային դատարանի կազմավորման հարցը: Վերոնշյալ խնդրի լուծումը հետաձգելու ընդդիմության որոշումը ստիպեց երկրի կառավարման ուժերին հարցի քննարկումը տեղափոխել ՄԱԿ ԱԽ:

Միջազգային հանրությունը մի կողմից՝ ընդունելով դատարանի կազմավորման անհրաժեշտությունն ու կարևորությունը, իսկ մյուս կողմից՝ փորձելով խուսափել ներլիբանանյան հակասությունների էլ ավելի սրումից, ջանքեր է գործադրում, որ դատարանի կազմավորման որոշումը կայացվի լիբանանյան մակարդակում: Այս հանգամանքն իր հերթին մեծապես կնպաստի 2007թ. սեպտեմբերին Լիբանանում կայանալիք նախագահական ընտրություններից¹ առաջ լիբանանյան հասարակության համախմբմանն

¹ Լիբանանում նախագահին ընտրում է խորհրդարանը՝ 6 տարի ժամկետով: Երկրի կրոնադավանական համակարգի համաձայն՝ երկրի նախագահը պետք է լինի քրիստոնյա մարոնի:

ու երկրում կայունության վերահաստատմանը, ինչպես նաև հակադիր ճամբարների միջև հակասությունների կարգավորմանը:

Մալիս, 2007թ.

Աղբյուրներ և գրականություն

1. *Зыгарь М.*, «Ливанский кризис взял курс на Москву: Фуад Синьора пригласит Россию в посредники», Коммерсант, 14.12.2006.
2. *Питр Еж*, Сирия попадает под трибунал. Совбез ООН создал суд по политическим убийствам в Ливане, Коммерсант, 13.11.2006.
3. *Реутов А.*, Ливанский кризис вышел на улицу. «Хезболла» заручилась поддержкой сотен тысяч митингующих, Коммерсант, 04.12.2006.
4. *Nada Bakri*, Hizbullah smiles on Arab League plan, but Cabinet stays quiet, Daily Star, 12.12.2006.
5. *Строкань С.*, С кратким дружеским Ливаном прибыл в Москву президент Сирии Башар Асад, Коммерсант, 19.12.2006.
6. *Rym Ghazal*, Opposition Promises Series of Protests at «Major Sites» across Lebanon, Daily Star, 10.12.2006.
7. *Rym Ghazal*, Siniora Cabinet Girds for Rough Ride as Opposition Launches General Strike, Daily Star, 23.01.2007, «Хезболла» накаляет дорожную обстановку, Коммерсант, 24.01.2007.
8. *Iman Azzi*, Rival Mobs Plunge Beirut into Anarchy: Army Imposes Curfew End Mayhem between Pro-and-Anti-Government Rioters, Daily Star, 26.01.2007.
9. *Mohammad Zaatar*, Army Refers Files of Riot Participants to Judiciary, Daily Star, 27.01.2007.
10. *Hani M. Bathish & Maher Zeineddine*, Diplomats Renew Effort to Calm Beirut, Daily Star, 30.01.2007.
11. Tehran, Riyadh Scramble to Forge Lebanon Deal, Daily Star, 26.01.2007.
12. *Rym Ghazal*, Siniora Picks up \$ 7.6 Billion at Paris III, Daily Star, 26.01.2007.
13. *Michael Bluhm*, Siniora Hopes Paris III Will Help Slay Debt Dragon, Daily Star, 23.01.2007.
14. *Michael Bluhm*, Paris III Includes Something for Private Sector, Too, Daily Star, 30.01.2007.
15. *Реутов А.*, Ливан отразил вторжение бульдозера, Коммерсант, 09.02.2007.
16. *Rym Ghazal*, Attack Spurs Fears of Lethal Mew Focus on Private Citizens, Daily Star, 14.02.2007.
17. *Mira Borji*, Siniora Vows «Justice», Links Perpetrators to Hariri Killing, Daily Star, 14.02.2007.
18. Solana Lends Support for Saudi Effort to End Impasse in Beirut. Rival Camps May Be Invited to Reconciliation Talks in Riyadh, Daily Star, 14.03.07.

19. Solana Urges Assad to Work for Peace in Lebanon. EU Foreign Policy Chief Pledges Support for Damascus' Goal of Regaining Golan Heights, Daily Star, 15.03.07.
20. *Вольфсон Г.*, ООН и США взяли за Ближний Восток, Независимая газета, 26.03.07.
21. *Грошков И.*, Арабы обвинили США в незаконной оккупации Ирака, Независимая газета, 30.03.07.
22. *Грошков И.*, Дипломатическая двустовка. Меркель и Пелоси мирят Израиль с арабами, Независимая газета, 03.04.07.
23. *Блинов А.*, Женская дипломатия на Ближнем Востоке, Независимая газета, 02.04.07.
24. *Грошков И.*, Демократичная дипломатия, Независимая газета, 04.04.07.
25. *Nada Bakri*, March 14 Forces Expand Talk of Chapter 7 Option, Daily Star, 03.04.07.
26. *Hani M. Bathish*, Ban Urges Lebanese to Resume Dialogue, Daily Star, 13.04.07.
27. *Hani M. Bathish & Nafez Qawas*, Sultanov, Michel Take Temperature on Hariri Tribunal. Envoys Hold Separate Rounds of Talks, Daily Star, 18.04.07.
28. *Hani M. Bathish*, Russian, UN Envoys Will Try to Break Lebanese Logjam, Daily Star, 17.04.07.
29. *Nada Bakri*, Hizballah Says Chapter 7 Court «Will Make the Truth Lost», Daily Star, 19.04.07.
30. *Nafez Qawaz*, Daily Star News, Daily Star, 21.04.07.
31. *Hani M. Bathish*, Michel Insists UN Not Seeking to «Impose» Tribunal on Lebanon, Daily Star, 21.04.07.
32. *Hani M. Bathish & Nafez Qawas*, Ban Says Assad Has Pledged to Help Seal Deal on Hariri Court, Daily Star, 25.04.07.

ЛИВАН МЕЖДУ СТАБИЛЬНОСТЬЮ И КРИЗИСОМ

Лилит Арутюнян

Резюме

Внутриполитический кризис, обострившийся в Ливане в конце 2006г. и в начале 2007г., был следствием усиления борьбы между региональными и нерегиональными силами. Политический кризис имел также внутренние причины:

1. Противоположные политические лагеря страны имеют разные позиции по поводу формирования международного суда по расследованию убийства Рафика Харири. Что в большей степени способствовало возрастанию нестабильности положения внутри страны и давало возможность некоторым региональным силам прямо или косвенно вмешиваться во внутренние дела Ливана.

2. После «сомнительных успехов» ливано-израильской войны в июле-августе 2006г. движение *Хизболла* пыталось путем использования своей популярности в некоторых ливанских общественных кругах увеличить свое политическое влияние в государственных структурах страны.

Наряду с усилиями международного сообщества по урегулированию политического противодействия в Ливане, некоторые политические круги страны при содействии своих региональных покровителей пытались переместить внутривнутриполитический кризис в стадию военных столкновений.

Хотя Ливану в конце 2006 – начале 2007 гг. и удалось избежать развязывания новой гражданской войны, однако политический кризис в этой стране все еще не урегулирован. Не разрешена одна из основных кризисогенных проблем – вопрос формирования международного трибунала по делу об убийстве Харири. Желание оппозиции затянуть решение этого вопроса вынудило проправительственные силы перенести его обсуждение в Совбез ООН.

Международное сообщество – с одной стороны, признавая необходимость формирования международного трибунала, а с другой – пытаясь избежать еще большего обострения межисламских противоречий, – прилагает усилия к тому, чтобы решение о формировании трибунала было принято на уровне Ливана. Это обстоятельство, в свою очередь, весьма способствовало бы консолидации ливанского общества и восстановлению стабильности в стране перед намечаемыми в сентябре 2007г. президентскими выборами, а также урегулированию противоречий между противоположными лагерями.